

Stanowisko nr 3/2024 Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 21 maja 2024 r. w sprawie dyskusji o przyszłości lasów i leśnictwa w Polsce

Żyjemy pod narastającą presją kryzysu klimatycznego i bioróżnorodności. Lasy są kluczowe zarówno dla złagodzenia tych kryzysów, jak i dla stworzenia warunków przetrwania w ich obliczu. Lasy są ogromnym magazynem węgla, powinny także odegrać kluczową rolę w usuwaniu emisji CO₂. Przestrzenie te znajdują się jednak pod zwiększającą się presją już zachodzących zmian klimatu, takich jak wzrost temperatury, wydłużenie sezonu wegetacyjnego czy okresowe niedobory wody. Istnieje zatem niebezpieczeństwo, że wskutek degradacji staną się one emitentem netto CO₂, o ile stosować się będzie dalej sposób gospodarowania wypracowany w zupełnie innych warunkach. Zmiany są konieczne, a biorąc pod uwagę, iż w lesie nic nie dzieje się szybko, muszą być wprowadzane już teraz.

Od wielu lat trwa konflikt o sposób gospodarowania w lasach między przyrodnikami i niektórymi organizacjami pozarządowymi a leśnikami i sektorem przemysłu drzewnego.

Spór ten zaostrzył się w Polsce po ogłoszeniu decyzji Ministra Klimatu i Środowiska o wstrzymaniu lub ograniczeniu na pół roku pozyskania drewna w 10 wskazanych lokalizacjach w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe (dalej LP). Ograniczona w czasie i przestrzeni decyzja nie wywołałaby tak silnej reakcji, gdyby nie zapowiedź wyłączenia docelowo pozyskania drewna na 20% LP i obawa, że zapisy Europejskiego Zielonego Ładu mogą zwiększyć ten udział.

Biorąc pod uwagę zmianę nastrojów społecznych w stosunku do lasów, jak również nowe zagrożenia i zadania wynikające ze zmian klimatu, należy zastanowić się nad modyfikacją gospodarki leśnej. Wszystkie cele wymienione w ustawie o lasach powinny być realizowane, ale optymalne może być głębsze niż obecnie zróżnicowanie przestrzenne stopnia realizacji poszczególnych funkcji. Stopniowe wyłączenie 20% LP z pozyskania drewna może być elementem takiej zmiany, musi być jednak przeprowadzane w sposób rozsądny, uwzględniający zarówno oczekiwania społeczne, jak i skutki ekonomiczne, w tym także dla LP.

W Europejskim Zielonym Ładzie i Nowej strategii leśnej UE 2030 postulowane jest objęcie starych drzewostanów całkowitym zakazem wycięcia. Zakaz taki ma sens tylko w przypadku drzewostanów o zbliżonej do naturalnej strukturze wiekowej, co jest zgodne z definicją starego lasu w dokumencie Commission Guidelines for Defining,

Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forests. Dla uspokojenia nastrojów konieczny wydaje się komunikat Ministerstwa, przedstawiający taki punkt widzenia, gdyż krążą pogłoski o wyłączeniu wszystkich starych drzewostanów.

W Europejskim Zielonym Ładzie i Nowej strategii leśnej UE 2030 zapowiedziane jest objęcie ochroną 30% obszarów lądowych, a 10% – ochroną ścisłą. Już dziś 33% kraju jest objęte jakąś formą ochrony. Natomiast leśnicy zakładają, że 10% obszaru objętego ochroną ścisłą będzie realizowane wyłącznie w LP, co oznaczałoby wyjęcie z pozyskania nawet 40% LP, a to z kolei jest nie do przyjęcia. Konieczny jest uspokajający komunikat Ministra Klimatu i Środowiska, iż te 10% kraju objętego ścisłą ochroną nie będzie realizowane wyłącznie kosztem lasów, co jest wykonalne w związku z nadprodukcją żywności, sukcesją naturalną na porzuconych polach i koniecznością restytucji magazynujących węgiel mokradeł.

W powszechnym odczuciu społecznym nie wszystkie cele trwałej zrównoważonej gospodarki leśnej wymienione w ustawie o lasach są w dostatecznym stopniu realizowane, a produkcja drewna ma wysoki priorytet. Powyższe obiekcje mogą być uzasadnione, gdyż wg Rocznika Statystycznego Leśnictwa 2023 wskaźnik pozyskania drewna w stosunku do przyrostu wzrósł o 41% w latach 2000–2022 i w 2022 roku wynosił ponad 79%. Przez wiele dekad wzrost zasobów drzewnych był chlubą LP, jednak w latach 2019–2022 nie tylko nie było już wzrostu tych zasobów, zanotowano wręcz niewielki spadek w tym zakresie (Rocznik Statystyczny Leśnictwa 2023). Przyrodników niepokoi pytanie, czy lasy nie są nadmiernie eksploatowane. Sprawa wymaga pilnego zbadania. Ponadto największy sprzeciw społeczeństwa budzą zręby zupełne, które powinny być całkowicie zakazane w lasach w bliskim sąsiedztwie miast i innych często uczęszczanych lasach, a w innych – stopniowo ograniczane. Proces zwiększania udziału hodowli lasu bliskiej naturze, w tym zastępowanie nasadzeń sztucznych naturalnymi odnowieniami, powinien ulec przyspieszeniu.

Biorąc powyższe argumenty pod uwagę, z zadowoleniem należy przyjąć rozpoczęcie Ogólnopolskiej Narady o Lasach. Powinna być ona wstępem do opracowania długoterminowej i kompleksowej strategii dotyczącej lasów i leśnictwa w Polsce. Ponieważ w okresie jej wypracowywania zniknąć może wiele cennych drzew i drzewostanów, wskazane jest przedłużenie już obowiązującej decyzji o całkowitym lub częściowym zakazie pozyskania drewna, a także wprowadzanie czasowego moratorium na innych cennych obszarach do chwili podjęcia ostatecznej decyzji o ich ewentualnym wyłączeniu z eksploatacji.

Prezes Polskiej Akademii Nauk
MAREK KONARZEWSKI